

ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ „ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР”

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационен труд
за придобиване на **образователна и научна степен „доктор”**
по ПН 3.7 „Администрация и управление“,
докторска програма „Организация и управление на производството (Индустрия)”

**на тема: „Иновационни подходи при изграждане на интегрирана система за
управление в средно промишлено предприятие”**

с автор: Борислав Пенев Димитров,
докторант в катедра „Администрация, управление и политически науки”,
Факултет „Международна икономика и администрация”,
ВСУ „Черноризец Храбър”

научен ръководител: доц. д-р инж. мат. Мария Брусева
рецензент: доц. д-р Галина Великова Милева,
катедра „Сигурност и безопасност“, Юридически факултет,
ВСУ „Черноризец Храбър”

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури като рецензент по защита на дисертационния труд, съгласно Заповед на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър” № 710 от 21.06.2017 г. и Протокол № 1 от заседание на научното жури.

По настоящата процедура са представени: дисертация, приложения, автореферат и списък с публикации по темата на дисертационния труд в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложение на ЗРАСРБ и Наредба № 12 за придобиване на образователна и научна степен „доктор” на ВСУ. В допълнение са представени два отзива за дисертационния труд от водещия одитор на Бюро Веритас България ЕООД – г-жа Ирена Гинева и от изпълнителния директор на фирма „ЕМУ” АД – гр. Търговище – инж. Таню Танев.

I. КРАТКА ИНФОРМАЦИЯ ЗА ДОКТОРАНТА

Борислав Пенев Димитров е докторант на самостоятелна подготовка в катедра „Администрация, управление и политически науки”, Факултет „Международна икономика и администрация”, ВСУ „Черноризец Храбър”.

Според представената автобиография, Борислав Димитров работи във фирма „ЕМУ” АД – гр. Търговище на длъжност експерт по здравословни и безопасни условия на труд като същевременно изпълнява и допълнителни функции на вътрешен одитор по поддържане на фирмената система за управление на качеството.

По време на докторантурата Борислав Димитров взема активно участие в научния и учебен процес, в два майсторски класа, организирани от Факултет „Международна икономика и администация”, представя се много добре на всички докторантски минимума. Дисертационното изследване е обсъдено на заседания на катедрата (два пъти). Проведени са консултации по най-важните изводи и резултати от труда. Голяма част от бележките и препоръките са взети под внимание при финализирането на дисертацията. Определено мога да заявя, че Борислав Димитров е един организиран и мотивиран изследовател, познаващ професионално обекта и предмета на изследването, което представя за защита.

II. АКТУАЛНОСТ И ЗНАЧИМОСТ НА РАЗРАБОТВАНИЯ В ДИСЕРТАЦИЯТА ПРОБЛЕМ

Представеният от Борислав Димитров дисертационен труд прави добро впечатление с макар и кратко, но точно определяне на **актуалността на изследването и значимостта на изследователския проблем**. За **актуалността** на изследването авторът търси аргументи в обективната необходимост от непрекъснато повишаване на конкурентоспособността на българската икономика. По мнение на автора, в българската управленска теория проблемът за сертифицирането на предприятия от сферата на енергетиката по международния ISO стандарт не е достатъчно задълбочено изследван, а световната практика показва достатъчно добри резултати. Изследването на този проблем и неговото приложение в стопанската практика са особено актуални, като се има предвид и това, че днес в условията на глобална икономика и силна турбулентна среда, от конкурентоспособността на отделните предприятия зависи успешното развитие на икономиката на страната като цяло. **Значимостта** на изследователския проблем дисертантът вижда в сравнително ниското качество на фирмено управление в предприятие „ЕМУ” АД - гр. Търговище, работещо в областта на енергетиката. Дружеството се характеризира с ниска технологична готовност и иновативност и като резултат - ниска конкурентоспособност и затруднение или невъзможност за участие в международното разделение на труда като подизпълнител в международни проекти, програми, аутсорсинг и т.н. Подобряването на конкурентоспособността на дружеството следва да доведе до по-големи възможности за излизането му на регионални и световни пазари.

III. СТЕПЕН НА ПОЗНАВАНЕ СЪСТОЯНИЕТО НА ПРОБЛЕМА

За целите на изследването Борислав Димитров е използвал общо 151 източника на български, руски и английски език. Използваната литература включва книги, статии, доклади, стандарти, наръчници, практически ръководства и Интернет-източници. Заглавията, включени в библиографската справка показват, че тя е достатъчно разнообразна за да се осъществи задълбочено научно изследване по темата.

Литературните източници са ползвани коректно. Позоваванията са посочени „под линия”, което отличава личния принос на автора. Имам основание да считам, че авторът познава научните и практико-приложните разработки в предметната област, което е предпоставка за откриване на нерешени проблеми, изследване и достигане до съответните методологически обобщения и аргументирани препоръки за усъвършенстване.

IV. КРАТКА АНАЛИТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Представеният дисертационният труд от Борислав Димитрове е в общ обем от 203 страници. Разработката е структурирана по следния начин: титулна страница, съдържание, речник на термините, въведение – 7 с., първа глава – 40 с., втора глава – 28 с., трета глава – 103 с., заключение – 3 с., приноси на дисертационния труд – 1 с., използвана литература – 12 с. (общо 151 източника, от които 8 бр. на български език, 2 бр. на руски език, 5 бр. на английски език и 136 бр. Интернет сайта. Изготвени са 28 броя фигури, таблици и схеми, като само 7 бр. от фигурите не са авторова разработка.

Може да се обобщи, че докторантът демонстрира добри умения за работа с различни информационни източници и систематизиране на обработения материал. Следва да се подчертае, че не съществуват съмнения по отношение на авторските постижения на кандидата, но е важно това да бъде подчертано с акцентирание върху авторските умозаклучения и тези, които са основна характеристика на научното изследване.

Съдържанието на дисертационния труд е структурирано в седем основни компонента, работното съдържание на които е разгърнато както следва:

- **Въведение** – 7 с., в които чрез използване на самостоятелни параграфи са включени всички изискуеми елементи на научния апарат: актуалност на изследването, обект, предмет, цел, значимост на изследователския проблем, основна авторова теза, изследователски задачи, ограничителни условия, изследователски

инструментариум и информационна база. Авторската теза е формулирана по следния начин: „ИСУ следва да се изгражда от самото начало на откриването на обекта и тя да е сполучливо разработена, внедрена и сертифицирана, с възможност за гъвкаво адаптиране”. Приемам авторската теза като основателна и защитена с изследването. Така формулираните цел и седем изследователски задачи са изпълнени и посочените приноси са доказателство за това.

- **Първа глава** – 40 с., където е направен теоретичен обзор и анализ на системите за управление, основани на ISO стандартите; представена е обширна въвеждаща информация за значението на стратегическото управление в съвременните организации, ролята, мястото и сферите на приложение на международния стандарт ISO, историята, структурите, дейността и целите на Международната организация по стандартизация; разгледани са основните принципи при разработването на стандартите; обоснована е необходимостта от изграждане на интегрирана система за управление в предприятието на базата на анализ на потребностите и ползите от използването ѝ; за тази цел авторът се базира на съвременни концепции и модели, залегнали при изграждането на ИСУ като „Управление на тоталното качество”, „Процесният подход в управлението”, „Непрекъснато подобрене и организационно съвършенство” и моделът „Стратегически карти”; в следствие на направен анализ са установени несъответствията във функционирането на действащата система; резултатите от проучването ясно обосновават предложението от докторанта модел на ИСУ, основаващ се на Международните стандарти ISO 9001:2015, ISO 14001:2015 и BS OHSAS 18001:2007.
- **Втора глава** – 28 с., в които е представена методика за разработване и управление на проект за изграждане, внедряване и сертифициране на интегрирана система за управление в средно промишлено предприятие; представени са основни теоретични постановки на управлението на проекти; жизненият цикъл на проекта, ключови и динамични фактори, влияещи върху управлението на проекта; предложен е алгоритмичен методически подход за разработване на модел на интегрирана система за управление върху платформата на ISO стандартите; изготвена е система за идентификация на документите от ИСУ на основата на интерактивен модел за управление на документацията в предприятието; в последните параграфи е предложена практическа схема за управление на проект

за изграждане на ИСУ и са разработени документи на ИСУ, основна част от които е Наръчник на ИСУ.

- **Трета глава** – 103 с., в които, в основната си част, докторантът е представил резултатите от своето научно изследване, апробирани в практиката, а именно реализацията на проекта за ИСУ във фирма „ЕМУ” АД – гр. Търговище; базова част от разработените документи на ИСУ е Наръчникът на ИСУ, изготвен в съответствие с изискванията на трите международни стандарта ISO 9001:2015, ISO 14001:2015 и BS OHSAS 18001:2007; във вторият параграф докторантът е обобщил реалните ползи за бизнеса от реализирането на проекта за интегрирана система за управление във фирма „ЕМУ” АД – Търговище; в третия е развил идеята за разработване на процедури и оперативни документи по стандарт ISO 27001 за управление на информационната сигурност като следващ стратегически управленски приоритет в развитието на предприятието.
- **Заключение** – 3 с., задълбоченото и компетентно извършено изследване дава възможност авторът да систематизира основните изводи, които доказват заявената авторова теза; докторантът категорично обосновава необходимостта съвременният бизнес в България да прилага интегрирани системи за управление с цел постигане на високо ниво на конкурентноспособност; с това се поставя силен акцент върху практико-приложният характер на изследването.

V. ОБОБЩЕНИЕ НА СИЛНИТЕ СТРАНИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

На преден план се очертават следните обстоятелства, които правят **положително впечатление** в предложената ми за рецензиране дисертация:

1. Избрана е за разработване комплексна проблематика, която е поставена в прецизен контекст и би могла да допринесе за решаване на конкретни проблеми в организацията и управлението на качеството в промишленото предприятие.
2. Дисертационното изследване се базира на проведено от автора проучване за установяване на несъответствия във функционирането на действащата СУК.
3. Разработен е методически подход за изграждане на модел за ИСУ на качеството на основата на ISO стандартите.

4. Категорично е доказана практическата приложимост на разработената технология за подобряване на фирменото управление чрез апробирането ѝ в практиката.
5. Впечатляващ е обемът от работа, която е извършена по регламентирането и документирането на ИСУ в предприятието, което е отразено в пълен обем в 26 приложения (185 с.) към дисертационния труд.
6. Видно е, че докторантът има професионално отношение към проблематиката, което позволява познаване в дълбочина на основните теоретични и практически постановки за създаване и внедряване на системи за управление.
7. Горепосоченото обстоятелство ми дава уверение, че докторантът има сериозен потенциал да развие идеята за въвеждане и на съпътстващи Интегрираната система за управление стандарти.

VI. ОЦЕНКА НА РЕЗУЛТАТИТЕ И ПРИНОСИТЕ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд има завършен характер и в него се съдържат научни, научно-приложни и практико-приложни постижения, което дава основания за присъждане на образователно-научна степен „доктор”. Оценявам посочените от Борислав Димитров приноси като негово лично дело, които авторът е постигнал под ръководството на научния си ръководител и ги обобщавам до следните:

А. Научни приноси:

- Извършен е теоретико-приложен анализ и оценка на същността и характеристиките на системи и стандарти за управление в конкретна специфична сфера.

Б. Научно-приложни приноси:

- Разкрити са мястото и ролята на управлението на ИСУ, в качеството ѝ на решаваща предпоставка и условие за постигането на икономическа и финансова ефективност на фирма „ЕМУ” АД – гр. Търговище.
- Разработен е методически подход за изграждане на модел за интегрирана система за управление на качеството на основата на международните ISO стандарти във фирма „ЕМУ” АД – гр. Търговище.

В. Практико-приложни приноси:

- Разработен е унифициран и апробиран интерактивен модел за управление на документацията на ИСУ в предприятия от енергийния сектор на основата на анализ и оценка на документите на СУК съгласно изискванията на международен стандарт ISO 9001:2015.
- В следствие на успешно апробиран модел на интегрирана система за управление на качеството според ISO 9001:2015, ISO 14001:2015 и BS OHSAS 18001:2007 се постига усъвършенстване на управлението на качеството в дружеството, отговарящо на изискванията на клиенти, доставчици, партньори и нормативна уредба.

Определено считам, че постигнатите резултати и посочените приноси са стойностни, добре систематизирани и във висока степен полезни за практиката. Те съответстват на наукометричните изисквания за дисертационен труд тъй като обогатяват съществуващите знания с нови изследвания и апробират научните постижения в практиката.

VII. БЕЛЕЖКИ, ПРЕПОРЪКИ И ВЪПРОСИ

Въпреки, че много голяма част от направените бележки за целите на работното обсъждане на труда са отстранени, към окончателният вариант на дисертационния труд на Борислав Димитров бих отправила следните препоръки, които целят подобряване на изложението: да се постигне по-добър баланс в обемът на трите части в изложението; да се препоредят библиографските източници съгласно изискванията (по азбучен ред на фамилията на автора, първо на кирилица, след това на латиница); да продължи работата по темата с цел дообогатяване на получените нови знания. След допълнителна редакционна доработка, считам, че работата трябва да бъде публикувана в нейния цялостен вариант. По този начин ще бъде задоволена една обществена потребност от една страна, ще послужи за обогатяване на учебния процес от друга, а запознаването на широката общественост с проблематиката ще допринесе за повишаване на фирмената и организационна култура на заинтересования читател.

Бих задала следния **въпрос** към докторанта: Какви са вашите лични впечатления по отношение промяната в качеството на работа и компетентността на служителите на средно и висше ръководно ниво във фирма „ЕМУ” АД – гр. Търговище след внедряването на разработената от Вас Интегрирана система за управление?

VIII. КРАТКА ХАРАКТЕРИСТИКА НА АВТОРЕФЕРАТА И ПУБЛИКАЦИОННАТА АКТИВНОСТ НА ДОКТОРАНТА ПО ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Авторефератът отразява вярно, точно и в пълнота целта и задачите на изследването, структурата и съдържанието, и получените резултати. Структуриран е според „Методическите насоки за разработване на автореферат на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор““ на катедра „Администрация, управление и политически науки“ при факултет „Международна икономика и администрация“ на ВСУ „Черноризец Храбър“. Приемам автореферата като добра, кратка форма на всичко направено в изследването, както и на постигнатите научни, научно-приложни и практико-приложни приноси.

Докторантът Борислав Димитров е представил с дисертационния си труд 5 публикации (две от които самостоятелни на български език и три в съавторство с научния си ръководител на български и английски език) за периода 2015-2017 г. По същество публикациите покриват различни аспекти от изследването. В тях са отразени основните приноси от дисертационния труд. Публикациите показват зрелостта на докторанта като научен работник и неговата способност да формулира релевантни за науката изводи и заключения, а за практиката – препоръки.

IX. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Независимо от направените по-горе критични бележки считам, че представеното изследване притежава необходимата значимост и оригиналност, собствено изследване и отговаря на стандартите за докторска дисертация.

При реализацията на докторантурата не са допуснати никакви нарушения на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото прилагане и Наредба № 12 за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ на ВСУ. Дисертационният труд отговаря на нормативните изисквания и съдържа оригинални научни, научно-приложни и практико-приложни приноси.

Имайки предвид актуалността на изследваната проблематика, посочените приноси и възможността за практическото им приложение, предлагам на уважаемите членове на Научното жури **да присъдят на Борислав Пенев Димитров образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност „Организация и управление на производството (Индустрия)“ в ПН „3.7 „Администрация и управление“.**

**1.08.2017 г.
гр. Варна**

**Рецензент:
(доц. д-р Галина Милева)**